

közeledést szinte teljesen kizáró álláspont az angolszász és német gyakorlatban, mint az egyéb nyomtatott művek címléírásánál. Külön fejezet foglalkozik a besorolás kérdéseivel, végül 12 melléklet illusztrálja szemléltetően a felvetett problémakört. Példamutató alapossgal összeállított, a zeneművek címléírására vonatkozó legfontosabb szabályzatok bibliográfiája zárja le a művet.

A ZKNSz Katalógizálási Szakbizottsága kiváló munkát végzett már az első kötet összeállításakor. Az alábbi apró észrevételeket tehát inkább kiegészítésként, mint bírálatnak szánjuk. Véleményünk szerint a kötetben túlzott szerepet nyert az amerikai álláspont és az ebből levonható következtetések ugyanakkor, amikor az angol, német és olasz gyakorlat nem szerepel elég alapos taglalásban. Kétségtelen, hogy az álláspontok összehangolásakor a szélsőséges nézeteket, a legjobban eltérő véleményeket kell legjobban feltárni, mégis ez az arányeltolódás túlzottnak mondható. Csak sajnálhatjuk, hogy a szabályzat első kötete az irodalom feltárásában az 1954-i esztendővel leáll, ennek következtében az azóta megjelent magyar szabályzat nem szerepelhet benne⁴, pedig a lezárás, valamint a megjelenés közti időszakban számos értékes javaslat merült fel. Hiányérzetünk van a zeneművek címléírásai problémái között egyik lényeges helyen szereplő kérdésben: a szerzői gyűjteményes és sorozati művek, valamint általában a sorozati és gyűjteményes művek problematikájának feltárásában.

A *zeneművek címléírásának nemzetközi szabályzata* első kötetének megjelenése jelentős lépést, előrehaladást jelent a kérdés megoldásában. Magában foglalja a megvalósulás reményét is, azért folytatását feszült érdeklődéssel várjuk.

PETHES IVÁN

H Í R E K

Stemmer Ödön, az Állami Könyvterjesztő Vállalat régi könyvbecsüese, a magyar antikváriusok Nesztora f. évi január hó 22-én nyolcvan éves korában elhunyt. Hatvanhat évi antikváriusi működés után ez év elején vonult megérdemelt nyugalomba. Annak a nagy antikvárius nemzedéknek volt tagja, amelyik európai színvonalra emelte hazánkban a tudományos antikvariátust. Antikváriumát eredményesen kiépített nemzetközi kapcsolatokkal virágoztatta fel. Katalógusai forrásértékű dokumentumok. Állandó figyelemmel kísérte a magyar vonatkozású külföldi irodalmat. Értékes segítőtársa lett a kutatóknak, különösen az angol—magyar történelmi kapcsolatok és a KOSSUTH-emigráció irodalmának feltárásában. Kiváló ismerője volt a régi magyar térképeknek, városképeknek, vedutáknak, az angol műlapoknak, különösen az akvatinta és mezzotinto technikájú metszeteknek. Nemzeti könyvkincseink összegyűjtésében értékes munkatársa volt nagy könyvtáraink

szerzeményező könyvtárosainak. Megírta antikváriusi emlékeit; a szakirodalom érdeklődéssel várja *Emlékiratának* megjelenését.

VARGA SÁNDOR FRIGYES

Háromszáz éves a lengyel sajtó. 1661., január 3-áról van keltezve a legrégebb lengyel újság, a *Merkuriusz Polski* első száma. A lengyel sajtó ezzel a figyelemreméltó korai teljesítménnyel a világ hírlapirodalmának kialakulásában előkelő sorrendi helyet vívott ki magának: rendszeresen megjelenő nyomtatott időszaki lapok csak négy országban (Németország, Hollandia, Franciaország, Anglia) indultak még ennél is korábban. A lap kiadója és szerkesztője Jan Alexander GORCZYN krakói nyomdász, munkatársa az olasz Hieronim PINOCCI, JÁNOS KÁZMÉR lengyel király titkára volt. GORCZYN a lap megjelenési helyét 1661 májusában Krakóból Varsóba.

⁴ (VÉCSEY Jenő): *A zeneművek könyvtári címléírása*. Bp. 1958, Felsőokt. jegyzetell. soksz. (Az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványai 7.)

az új fővárosba tette át, július közepén azonban kénytelen volt a lapot megszüntetni, valószínűleg az országgyűlés feloszlata miatt, ami a politikai érdeklődést csökkentette.

A lengyel sajtó emlékezetes dátumának megünneplésére a budapesti Lengyel Olvasóterem kis sokszorosított kiadványt adott ki, fedőlapján a *Merkuriusz Polski* facsimiléjével. A kiadvány érdekes adatokat közöl Lengyelország mai és múltbeli sajtóviszonyairól. Tájékoztat a lengyel kommunista sajtó történetéről, (a Lengyelországi Kommunista Párt első hivatalos lapja *Sztandar Socjalizmu* címmel jelent meg 1918 decemberében), a német megszállás alatti illegális sajtóról, az illegális sajtótermékek bibliográfiájáról, (amely 1185 címet tartalmaz, köztük 14 német, 20 jiddis és héber, valamint egy francia nyelvűt), a Lengyel Távirati Irodáról (PAP) és a Munkás Hírügynökségről (Agencja Robotnicza). Megtudjuk belőle, hogy Lengyelországban a sajtó tudományos vizsgálatával négy intézmény is foglalkozik: a Varsói Tudományegyetem Újságírói Tanszéke, a Lengyel Tudományos Akadémia Folyóirattörténeti Intézete (élén az Akadémia főtítkárával, H. JABLONSKI professzorral), a Krakói Sajtótudományi Kutató Intézet s végül a Lengyel Újságírók Szövetsége keretében alakult újságírói intézet. 1960 márciusában tudományos értekezlet fog foglalkozni a lenini ISZKRA 60 éves jubileumával és a lengyel sajtóra gyakorolt hatásával; szeptemberben pedig nemzetközi sajtótudományi ülésszak lesz Varsóban.

Lengyelországban jelenleg 924 újság és folyóirat jelenik meg, összesen 21,5 milliós példányszámmal. Ez azt jelenti, hogy egy lakosra évi átlagban 66,5 példány jut, de a statisztikai adatok azt is bizonyítják, hogy a lengyel időszaki sajtónak külföldön is nagy az olvasottsága.

A kiadvány foglalkozik a magyarországi lengyel sajtó történetével is. Dr. Stanislaw A. SOCHACKI cikkéből megtudjuk, hogy az első magyarországi lengyel folyóirat az 1871-ben Pesten kiadott francia nyelvű *Nouvelles de Pologne* volt. Fél évvel később Teofil LAPINSKI már lengyel nyelvű lapot adott ki a magyarországi lengyelek számára (*Tygodnik Polski na Wegierskiej Ziemi*). Sikertelen lapalapítási kísérletek után csak 1919-ben, a Magyar Tanácsköztársaság idején nyílt kedvező alkalom ismét a magyarországi lengyel sajtó fejlődése előtt, amikor Lengyelország Kommunista Pártjának magyarországi csoportja adta ki a *Czerwona Gazeta* című újságot Budapesten, a hazánkban élő lengyel munkások részére. Az újság rövid élete is szép bizonyítéka

annak, hogy a Magyar Tanácsköztársaság védelméért folyó harcból a lengyel munkások is kivették a részüket.

A háromszázéves lengyel sajtó ünnepe alkalmából a Magyar Újságírók Országos Szövetsége és a Lengyel Olvasóterem sajtófogadást rendezett, amelyről a magyar lapok is megemlékeztek. A Lengyel Olvasóterem szép kiállítás formájában tette szemléletessé a lengyel sajtó történetének kezdeteit és a mai lengyel időszaki sajtót. E kiállítást a magyar közönség előbb a Magyar Újságírók Országos Szövetségében, majd a Lengyel Olvasóteremben tekinthette meg.

A baráti lengyel nép sajtójának ünnepéről az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára is kiállítás formájában emlékezett meg, amelyen bemutatta olvasóinak a lengyel és a magyar időszaki sajtó fejlődése közötti párhuzamot.

DEZSÉNYI BÉLA—KÓKAY GYÖRGY

Az élő Tolsztoj. Tolsztoj kiállítás a Szabó Ervin Könyvtárban. Három egyszerű tárló, a falakon néhány levél, borítékok, fényképek, semmi dísz, semmi felesleges cimoma, a látogató mégis megrendülve távozik, örök emlékként őrzi szívében ezt a kiállítást.

A Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiai osztálya, különösen TÓBTÁS Áron, a kiállítás főrendezője eredményesen látta el munkáját és valóban maradandót alkotott. A kiállítás sikerét annak köszönhetjük, hogy egyszerű volt, egyszerűségében is nagyvonalú, eltért az átlagos kiállítások szokványos megoldásaitól. A kiállítóknak az volt a céljuk, hogy bemutassák, hogy TOLSZTOJ művészte ma is elevenen ható erő. Fáradtságos munkával megkeresték a ma élő legnagyobb írókat és művészeket, tudósokat, s kérdéseket intéztek hozzájuk TOLSZTOJ életművéről és kimagasló alkotásairól vallott nézeteikről. Több mint 200 külföldi — keleti és nyugati — költőt és író (SOLOHOV, FEDIN, ERENBURG, DÜRRENMATT, COCTEAU, MAUGHAM, JONESCO, SEGHERS, DE VRIES, SAROYAN, HEMINGWAY nevét elég említenünk kértek fel válaszára, s közülük több mint 120 válaszolt is a kérdésekre.

A kiállítás legeredetibb, legértékesebb vonását éppen ez eredeti válaszok jelentették, amelyek nemcsak azt mutatták, hogy TOLSZTOJ művészte még ma is mennyire hatalmában tartja a legkülönbözőbb pártállású, nemzetiségű művészeket is, hanem betekintést engedett az illető költő vagy író lelkivilágába, alkotó módszereibe.

Amennyire nemzetközi jellegűek a föld minden tájáról összegyűjtött levelek, vélemények, vallomások, annyira magyar vonatkozású a tárlókban kiállított könyv- és folyóiratanyag. A három tárló kronológikus sorrendben megismerteti a nézőt TOLSZTOJ és a magyar közönség kapcsolatával az 1876-ban megjelent *Családi boldogság*-tól, az első magyar nyelven megjelent TOLSZTOJ elbeszéléstől és REVICZKY 1887-i tanulmányától, az első jelentősebb TOLSZTOJ értekezéstől kezdve egész 1945-ig. Az itt feltárt anyag nemcsak TOLSZTOJ irodalmi hatását dokumentálja, hanem életművének s különösen életmódjának, gondolkodásának magyarországi visszatükröződésére az ún. „tolsztojánus mozgalomra” is választ kapunk. Különösen érdekesek a TOLSZTOJ magyar látogatóira: WALDHAUSER Istvánra, KÁROLYI Lajosra és PÁSZTOR Árpádra vonatkozó dokumentumok. Köztük PÁSZTOR Árpád írása világirodalmi jelentőségű, mivel ő volt az utolsó újságíró, aki 1910 nyarán találkozott TOLSZTOJjal, és terjedelmes riportban számolt be élményeiről. Ez a tanulmány akkor az egész világot bejárta.

Míg a legtöbb TOLSZTOJ mű több kiadásban is megjelent, s a közönség el nem múlt érdeklődését bizonyítja a nagy orosz író iránt, addig a TOLSZTOJ-ról szóló irodalom meglehetősen szegényes. Ennek igazolására elég egyetlen példát felhozunk, RÉVÉSZ Béla 1911-ben megjelent TOLSZTOJ monográfiája mindmáig az egyetlen TOLSZTOJ életrajz irodalmunkban. Még számos irodalomtörténeti és könyvtörténeti érdekességű adalék — mint pl. a Gutenberg könyvkiadó kiadásai vagy a *Háború és béke 1812.* című kivonata, amely RADÓ György irodalomtörténész megállapítása szerint az illegális Magyar Kommunista Párt kiadványa, — gazdagítja a kiállítás anyagát.

Egyetlen fogyatékosága a kiállításnak, hogy megáll 1945-nél, a felszabadulásnál. Be kellett volna mutatni, hogy a szocializmust építő magyar nép milyen érdeklődéssel fordul TOLSZTOJ felé. Tulajdonképpen csak most vált TOLSZTOJ művészete az egész magyar nép közös kultúrkinészévé. Néhány adat a magyar olvasóközönség kedves íróiról és könyveiről bebizonyította volna, hogy TOLSZTOJ ma is a magyar nép legolvasottabb írói közé tartozik. Akárcsak a század 20-as éveiben, amikor KÖHALMI Béla „könyvek könyvének” tanulsága szerint ADY után a legnépszerűbb író volt Magyarországon. A felszabadulás után megjelent TOLSZTOJ művek ízléses külsejükkel méltó keretül szolgálnak értékes tartalmuknak és kiállításuk — összehasonlítva a korábbi kiadásokkal, — egyben

a magyar könyvkiadás és könyvkötés fejlődésének bizonyítékaiává vált volna.

LAKATOS ÉVA

A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárhálózata. Múlt év december 31-én jelent meg a Magyar Tudományos Akadémia elnökének az 1956. évi 5. sz. t. e. rendelet végrehajtásáról intézkedő 13. sz. utasítása a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárhálózatáról. Ez az utasítás rendezi a Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeti könyvtárainak és az Akadémiai Könyvtárnak egymáshoz való kapcsolatát. Az Akadémiai Könyvtár hálózati központja a könyvtárak mellett az intézetekben folytatott dokumentációs tevékenységnek is, és végzi az ebből adódóan ráháruló feladatokat.

1961 elején az akadémiai könyvtári hálózat 40, egymástól igen különböző könyvtárat fog össze. Az intézeteket összekötő egyetlen kapcsolat eddig az Akadémiához tartozás ténye volt; ezen kívül sem gyűjtőkörileg (26 természettudományi, 11 társadalomtudományi és 3 vegyes gyűjtőkörű), sem nagyság (12 könyvtár tízezer köteten felüli állományú, köztük a 100 000 kötetes Eötvös-könyvtár!), sem eddig alkalmazott módszereik azonossága, sem más szempontok szerint nem sorolhatók egy kategóriába. Az elnöki utasítással szervezett formát nyert könyvtárhálózat munkatársai 1961. február 3-án tartották első munkaértekezletüket az Akadémia képes-termében. Az értekezleten megjelentek az akadémiai kutatóintézetek könyvtárvezetői és dokumentációs osztály-, illetve csoportvezetői, továbbá az MTA Könyvtára osztályvezetői.

A beszámoló ismertette a hálózat kialakulásának történetét, jelenlegi helyzetét és azon következő feladatait. E feladatok — a nyilvántartások megkezdett egységesítésének folytatása és az állományvédelem fokozott biztosítása mellett —

1. az elnöki utasítás és a minta-szervezeti szabályzat szellemében ügyrendminta kidolgozása;
2. a munkaértekezletek rendszeressé tétele;
3. az intézeti könyvtárak katalógusainak, valamint az akadémiai KC minőségének megjavítása érdekében katalógizálási gyakorlat szervezése a központi könyvtárban;
4. a szakmai továbbképzés megszervezése;
5. az intézetekben jelenleg folyó dokumentációs tevékenység felmérése.

A referátumot követő vita során a hozzászólások megmutatták, mit várnak az intézeti könyvtárak az új feladatokat vállaló központi könyvtártól. A központi szolgáltatásokon kívül szinte minden felszólaló sürgette a szakmai továbbképzés megindítását, tapasztalatsere-látogatások szervezését, a módszertani segítség fokozását és általában a minden területre kiterjedő együttműködés kiépítését.

SMA

Peter Genzel, a berlini Deutsche Staatsbibliothek három külföldi kiadványcserével foglalkozó csoportjának vezetője a Német Demokratikus Köztársaság és Magyarország közötti kultúregyezmény keretében 1961 márciusában 12 napot töltött hazánkban. GENZEL dr. elsősorban az Országos Széchényi Könyvtár keretében működő Nemzetközi Csereszolgálat munkáját tanulmányozta. Ez a szolgálat látja el ugyanis azokat a feladatokat (csereküldemények továbbítása, a szocialista országokkal folytatott kultúregyezményes csere, a nemzeti könyvtár saját cseréje stb.), melyekkel a Deutsche Staatsbibliothek csereállomásai is foglalkoznak. A német vendég behatóan foglalkozott a munkafolyamatokkal, a látottakról általában elismerően nyilatkozott, de megfigyelte a negatív vonásokat is. A vendég ezután sorban meglátogatta a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárát, a Budapesti Egyetemi Könyvtárát, az Országos Műszaki Könyvtárát, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárát, a Debreceni Egyetemi Könyvtárát és ugyanott a Református Főiskola könyvtárát. E könyvtárakban természetesen elsősorban a beszerzés és a csere kérdései érdekelték.

Dr. GENZEL résztvett az Országos Széchényi Könyvtár Könyvforgalmi Főosztályának első továbbképzési összejövetelén, és ott röviden ismertette a Deutsche Staatsbibliothek cseremunkáját.

GOMBOCZ ISTVÁN

A Sevensma-díj pályázati kiírása. A Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetségének (FIAB) Tanácsa a legutóbbi ülésén az 1962. évi Sevensma-díj pályázatot a következő témákra hirdette meg:

1. *A nemzeti és egyetemi könyvtárak olvasótermei.* A modern olvasótermek megszervezésének, szerkezetének és feladatainak leírása, különös figyelemmel a könyv-

tárépítés és berendezés korszerű irányzataira, a legfontosabb állományrészekre, valamint a könyvtárigazgatás gyakorlati problémáira. Milyen fajta kiadványokból kell a kézikönyvek referencegyűjteményét összeállítani? Hogyan lehetne az olvasótermek hagyományos kereteit a tájékoztatószolgálat apparátusának és szerkezetének fejlesztése érdekében bővíteni? Kívánatos-e a külső kölcsönzés, és ha igen, milyen mértékben és milyen módon? Mi a felügyelet legjobb formája? Mindezek kifejtéséhez ajánlatos figyelembe venni a legjobb nemzetközi tapasztalatokat.

2. *A központi tároló könyvtár.* A központi tároló könyvtárak problémáinak vizsgálata időszerűbb mint valaha, gyakorlati és nemzetközi szempontból egyaránt. A dolgozat elemezze a gyakorlatban már működő rendszereket, és vegye figyelembe a jelenlegi irányzatokat. Terjedjen ki a raktárak, az olvasótermek, az olvasók, az állományhasználat stb. különleges feltételeire és szempontjaira. A kérdést tárgyalja az igazgatás egészével és a könyvtár egyéb szolgálataival kapcsolatban, tekintettel a könyvtárközi kölcsönzés és a nemzetközi együttműködés kívánalmaira is. Különösen az Egyesült Államokban elért eredményekből lehet e téren tapasztalatot meríteni.

Pályázhat a tagegyesületek minden tagja, aki a pályázat lezárásának napjáig (1962. március 31.) nem töltötte be 40. évét.

A dolgozatokat a Szövetség kiadványaiban használatos valamelyik nyelven (angol, francia, német, olasz, spanyol) kell benyújtani. A pályázatokat névtelenül, jeligével kell beküldeni. A jeligét feltüntetve, külön lepecsételt borítékban kell közölni a szerző nevét, születési helyét és dátumát, állampolgárságát és címét.

A dolgozatok terjedelme 50-től 100 gépelt oldalig (kb. 21×30 cm) terjedhet, a 100 oldal a felső határ.

A pályadíjat elnyerő szerző a díj említésével együtt publikálhatja dolgozatát, feltéve, hogy a szöveg azonos a zsűri elé bocsátottal.

A pályázatokat 1962. március 31-ig kell két példányban beküldeni a következő címre:

Secrétariat de la Fédération Internationale des Associations de Bibliothécaires, Bayerische Staatsbibliothek, München, Ludwigstrasse 23, Németország.

A díjat a zsűri szabja meg, felső határa 1000 svájci frank. A díj két egyenlő részre osztva is kiadható.